

Intervenció psicopedagògica per a una educació inclusiva: introducció

Llorenç Andreu Barrachina
Anna Ristol Orriols

PID_00155506

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Objectius.....	5
1. Què entenem per <i>atenció a la diversitat</i>?.....	7
2. Les necessitats educatives especials i les barreres a l'aprenentatge i a la participació.....	10

Objectius

Amb el material d'aquest mòdul es pretén que assolis els objectius següents:

- 1.** Presentar els conceptes d'atenció a la diversitat, de necessitats educatives especials i de barreres per a l'aprenentatge i la participació.
- 2.** Reconèixer i estimular la reflexió sobre la importància d'aquests conceptes per a la pràctica i l'orientació educatives.
- 3.** Conèixer els objectius, els continguts i les competències de l'assignatura i la seva estructuració.
- 4.** Introduir els mòduls i les lectures de l'assignatura.
- 5.** Facilitar bibliografia relacionada amb la teoria i la pràctica de la intervenció psicopedagògica.

1. Què entenem per *atenció a la diversitat*?

Tot i que podem trobar definicions diferents del concepte d'atenció a la diversitat, nosaltres ens quedarem amb la idea de fons que plantegen totes aquestes definicions:

Atendre un grup classe significa atendre la diversitat.

No hi ha cap individu igual, cada persona té una idiosincràsia particular, per tant, en tot grup existeix una diversitat.

Molt sovint s'ha relacionat el concepte d'atenció a la diversitat amb els de dificultats d'aprenentatge, integració, necessitats educatives especials, adaptacions o nouvinguts, però es tracta d'una visió esbiaixada, ja que només es fixa en una part d'aquesta diversitat. En lloc d'això, el que persegueix l'atenció a la diversitat és oferir una resposta educativa adequada a les necessitats educatives de tots i cada un dels nostres alumnes, procurant que aquesta sigui el màxim de normalitzada possible. Una bona atenció a la diversitat comporta:

- Assumir que alumnes diferents s'eduquen junts, i
- Adaptar la resposta educativa a les necessitats d'aquests.

Tot grup d'alumnes, com que està compost per alumnes diversos, és divers. Per tant, podem dir que l'atenció a la diversitat és consubstancial a l'acció mateix d'ensenyar, ja que va dirigida al conjunt d'alumnes.

Cada alumne té interessos, capacitats, motivacions, ritmes i experiències educatives diferents. Per aquest motiu, és necessari que des dels centres educatius es respectin i valorin les diferències, aprofitant-les i transformant-les en oportunitats per al desenvolupament personal i social dels alumnes, i no en obstacles. Cal respectar les diferències des del punt de vista educatiu, tant les que fan referència a l'àmbit de les habilitats intel·lectuals com les que fan referència a l'àmbit de la personalitat.

El conjunt de característiques que componen un alumne és el que permetrà que expliquem els seus processos d'aprenentatge en una situació educativa particular.

Oferir una resposta educativa adient a aquests interessos, capacitats, motivacions, ritmes, etc. possibilita que els processos d'ensenyament-aprenentatge siguin més satisfactoris i efectius.

En l'etapa de l'educació secundària obligatòria els alumnes s'han anat diferenciant progressivament com a resultat de la pròpia història escolar (que pot ser de més o menys èxit) i dels contextos socials, familiars i personals, la qual cosa els ha generat unes expectatives diverses sobre el seu propi procés d'aprenentatge i el fet d'aprendre. Segons J. Onrubia:

"Una resposta adequada a la diversitat en aquesta etapa suposa essencialment l'estructuració de situacions d'ensenyament-aprenentatge suficientment variades i flexibles com per possibilitar que, [...], el màxim nombre possible d'alumnes accedeixin en el major grau possible al conjunt de capacitats que assenyalen els objectius d'aquesta etapa educativa."

J. Onrubia (1993). "La atención a la diversidad en la enseñanza secundaria obligatoria. Algunas reflexiones y criterios psicopedagógicos". *Aula de Innovación Educativa* (12, pàg. 45-50).

La resposta educativa que s'ha d'oferir al conjunt dels alumnes ha de ser:

- **Variada**
- **Flexible**

Això significa que hem de revisar i adaptar les nostres pràctiques educatives. I aquesta revisió, tal com assenyalava N. Giné, passa pels punts següents:

- Els continguts han de desenvolupar totes les capacitats humanes (educació integral).
- La programació d'aula ha de ser revisada:
  - Formes de gestió.
  - Activitats diverses segons el tipus de contingut que es vulgui aprendre.
  - Fórmules desenvolupades perquè l'avaluació tingui una funció pedagògica, etc.

Des d'una perspectiva psicopedagògica convé revisar el següent:

- Què ensenyar, com ensenyar i quan ensenyar.
- Què avaluar, com avaluar i quan avaluar.
- El centre i la comunitat educativa han de crear (o revisar, si n'hi ha) els mecanismes per compensar les desigualtats que alguns alumnes tenen.

La resposta a la diversitat va més enllà del professor individual, ja que es tracta d'una tasca d'equip i de centre. D'acord amb J. Onrubia, la resposta a la diversitat ha de donar-se en diversos plans:

Referència bibliogràfica

C. Giné (1999). "La evaluación psicopedagógica". A A. Marchesi, J. Palacios, C. Coll (comp.). *Desarrollo psicológico y educación* (vol. III, cap. 14). Madrid: Alianza Editorial, S. A.

Referències bibliogràfiques

J. Onrubia; M. Fillat; D. Martínez; M. Udina (1995). *Criteris psicopedagògics per a l'atenció a la diversitat*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament.

E. Martín; T. Mauri (coords.) (1996). *La atención a la diversidad en la educación secundaria*. Barcelona: Horsori / ICE de la Universitat de Barcelona.

J. Onrubia (coord.); M. Fillat; D. Martínez; M. Udina (2004). *Criterios psicopedagógicos y recursos para atender la diversidad en secundaria*. Barcelona: Graó.

- El centre.
- El cicle.
- El seminari.
- L'aula.
- L'atenció individual a l'alumne...

I des de diferents dimensions:

- L'organització del centre.
- El projecte educatiu del centre.
- El projecte curricular del centre.
- L'estructuració concreta d'espais i temps.
- Les agrupacions dels alumnes.
- Els materials...

Referència bibliogràfica

J. Onrubia (1993). "La atención a la diversidad en la enseñanza secundaria obligatoria. Algunas reflexiones y criterios psicopedagógicos". *Aula de Innovación Educativa* (12, pàg. 45-50).

2. Les necessitats educatives especials i les barreres a l'aprenentatge i a la participació

El Decret 299/1997, de 25 de novembre, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials entén que aquestes necessitats són temporals o permanents i derivades de condicions personals de discapacitats psíquiques, motrius o sensorials, de condicions personals de sobredotació o de causes associades a la història educativa i escolar de l'alumne/a.

El concepte de **necessitats educatives especials (NEE)** va aparèixer arran de la publicació de l'informe *Warnock* i va significar un canvi important de perspectiva, ja que es va passar del concepte de *dèficit* al de *necessitat educativa*. Aquest informe es basa en els principis següents:

- Tots els nens són educables.
- Les necessitats educatives són comunes a tots els nens.
- S'han d'eliminar les classificacions de deficientes.
- Els alumnes amb NEE han de ser escolaritzats en aules ordinàries.
- S'incorpora el terme *dificultat d'aprenentatge*.
- Es deixa d'utilitzar el terme de *deficiència* i s'utilitza el de *possibilitats d'aprenentatge*.

Així doncs, el concepte de NEE significa deixar de centrar-se en les mancances i allò que impedeix l'aprenentatge a l'alumne, per fixar-se en les necessitats educatives i quines ajudes li facilitaran els objectius educatius. D'acord amb J. Onrubia, tots els alumnes tenen necessitats educatives que constitueixen un continu, des de les més ordinàries a les més extraordinàries, destacant amb això el que hi ha de comú entre els alumnes que presenten necessitats més específiques i els que no les presenten, i també el que hi ha de divers entre aquests últims.

Tot i que el concepte de NEE és vigent tant en els centres de primària com en els de secundària, autors que defensen l'escola inclusiva comencen a substituir aquest concepte pel de **barreres per a l'aprenentatge i la participació**. Booth i Ainscow expliquen:

Referència bibliogràfica

M. Warnock (1981). *Meeting Special Education Needs*. Londres: Her Britannic Majesty's Stationary Office.

Referència bibliogràfica

J. Onrubia (2009). "Transformar para adaptar, adaptar para incluir: una mirada psicoeducativa a la educación inclusiva". A: Climent Giné *La educación inclusiva. De la exclusión a la plena participación de todo el alumnado*. Barcelona: ICE / Horsori Universitat de Barcelona.

"En l'Índex, el concepte de *necessitats educatives especials* és substituït pel terme *barreres per a l'aprenentatge i la participació*. Conseqüentment, la inclusió implica identificar i minimitzar les barreres per a l'aprenentatge i la participació i maximitzar els recursos que donin suport a tots dos processos. Les barreres, igual que els recursos per a reduir-les, es poden trobar en tots els aspectes i estructures del sistema: dins els centres educatius, en la comunitat, en les polítiques locals i nacionals. Les barreres poden impedir l'accés al centre educatiu o limitar la participació dins d'aquest. [...]. Mentre és possible que els centres tinguin poca cosa a fer per superar les deficiències, sí que poden produir un impacte considerable en la reducció de les discapacitats degudes a les barreres d'accés i de participació físiques, personals i institucionals."

Booth i Ainscow (2002). *Guía para la evaluación y mejora de la educación inclusiva. Desarrollando el aprendizaje y la participación en las escuelas*. Consorcio Universitario Para la Educación Inclusiva / Universidad Autónoma de Madrid.

L'ús del concepte barreres per a l'aprenentatge i la participació persegueix un model social d'explicació de les dificultats d'aprenentatge i les discapacitats en què aquestes són el resultat de la interacció entre actituds, accions, polítiques i pràctiques institucionals discriminatòries, i les condicions personals dels alumnes.

Amb el terme de *barreres per a l'aprenentatge i la participació*, d'acord amb T. Huguet, ja no ens fixem exclusivament en les necessitats de l'alumne, sinó que també posem en relleu els contextos socials i escolars i les barreres que aquests imposen a certs alumnes "diferents".

Malgrat això, de moment encara és necessari analitzar i parlar de les NEE que tenen certs alumnes per a accedir als objectius educatius de l'escola i l'aula, ja que la disminució de barreres al centres i en els contextos socials són lents i encara som lluny de les pràctiques inclusives que es duen a terme en altres països. Com més inclusiva és l'escola i menys barreres té perquè els alumnes puguin participar i aprendre, menys farem servir les NEE, ja que quedaran incloses dins el projecte educatiu del centre i en la seva política.

Referència bibliogràfica

J. Onrubia (2009). "Transformar para adaptar, adaptar para incluir: una mirada psicoeducativa a la educación inclusiva". A: Climent Giné *La educación inclusiva. De la exclusión a la plena participación de todo el alumnado*. Barcelona: ICE / Horsori Universitat de Barcelona.

Referència bibliogràfica

T. Huguet (2006). *Aprender juntos a l'aula. Una proposta inclusiva*. Barcelona: Graó.

